

Яковенко Роман Валерійович,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики,
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РЕГІОНУ

Головним завданням економічного виховання є сприяння формуванню економічного світогляду, суть якого можна визначити як частину сприйняття, відчуття та розуміння людиною довкілля, що здійснює вплив на економічну обґрунтованість її вчинків. Економічний світогляд індивіда передбачає свідоме чи підсвідоме економічне обґрунтування всіх дій, навіть тих, що не стосуються економічного сектору стосунків безпосередньо. Не можна беззаперечно стверджувати, що економічний світогляд є певною частиною загального світогляду людини; обмеження стосуються передусім кола застосування інформації, а не меж її усвідомлення.

Між умовами функціонування економічного світу (або сектора економічних взаємовідносин суспільного життя) та економічним світоглядом окремо взятої людини існує взаємозалежність. Економічний світогляд особистості формується під впливом зовнішнього світу, „правила гри” в якому визначаються на підставі вже сформованих світоглядів. Відтак формування економічного світогляду в умовах розбудови нової системи української економіки посідає не тільки одне з головних місць у процесі саморозвитку людини, а й є одним з важелів стабілізації та розвитку економічної системи і насамперед – економічної системи регіону.

Як відомо, світогляд має три підсистеми: пізнавальну, ціннісну та поведінкову. В процесі виконання головних завдань вищої освіти, що включають надання комплексу теоретичних та практичних знань і морально-патріотичного виховання, здійснюється реалізація перших двох підсистем у

максимально звуженому та примітивному вигляді. Але не можна стверджувати, що формування економічного світогляду відбувається лише у вищих навчальних закладах.

Протягом свого існування кожна людина отримує певний життєвий досвід, формує уявлення про те, що її оточує, робить певні узагальнення. Як відомо, завершальний етап формування людської особистості відбувається (в переважній більшості випадків) саме у вищих навчальних закладах. Тому існує небезпека появи в студента внутрішнього конфлікту, що виникає внаслідок суперечностей між тими знаннями і досвідом, які він уже має, і тією інформацією, яку він отримує на заняттях. Регулятивно-комунікативна функція викладача (тобто зміна думки чи погляду студента) в такому випадку буде реалізована в повному обсязі лише за умов наявності досить високого рівня знань та авторитету серед студентів.

При викладанні економічних дисциплін у вищій школі слід пам'ятати, що темпи економічного розвитку країни виражені в макроекономічних показниках, значно вищі за конкретні показники розвитку інфраструктури регіону. Тому, для характеристики стану сьогодення та порівняльного аналізу розвитку різних регіонів, при підготовці до занять слід використовувати періодичну літературу та статистичні джерела.

Формування економічного світогляду відбувається під час проведення всіх занять без винятку, а не тільки під час засвоєння предметів економічного спрямування. На нашу думку, розподіл навчальних предметів на обов'язкові і вибіркові є цілком неправильним. Він сам по собі формує поверхневе ставлення до неспеціальних предметів як з боку студентів, так і викладачів, а це знижує загальний рівень розвитку студента і сприяє професійній пасивності викладача.

Джерелами інформації, що здійснюють безпосередній вплив на формування світогляду, можуть бути засоби масової інформації, близькі та знайомі, твори мистецтва та результати наукових досліджень. Їх співвідношення відіграє дуже серйозну роль. Сприйняття та розуміння того, що відбувається „тут і зараз”, є значно простішим, ніж визначення сутності,

причин та мотивів явища, а також прогнозування його наслідків. Розвиток інформаційної культури студента гарантує відокремлення якісних та потрібних джерел від решти інших, що не сприяють подальшому удосконаленню особистості.

Водночас із засвоєнням інформації відбувається формування цінностей. Загальнофілософським методом економічних досліджень є діалектичний матеріалізм. Цей тип сприйняття дійсності зараз є найпоширенішим у світі, але трансформованим до його крайньої межі – прагматизму, тобто споживацького ставлення до всього, що оточує. В таких умовах доцільним є створення оновленої концепції вищої освіти та формування економічного світогляду – використання в навчально-виховному процесі концепції дуалізму, тобто визнання паралельного існування духовного світу, який є не менш важливим, ніж матеріальний, а моральні досягнення є не менш суттєвими, ніж матеріальний добробут.

Що ж стосується викладання безпосередньо економічних дисциплін, то питанням етико-філософського пізнання там приділяється останнє місце. Увага звертається на економічну ефективність та прибутковість, а питання „що є добрим, а що поганим?“ залишаються на власний розсуд молоді особи.

В умовах засилля західної масової культури достатньо актуальним є необхідність розвитку національної свідомості, зокрема в економічному секторі.

Недостатній рівень розвитку регіону зумовлений обмеженістю не тільки економічного, але й наукового спрямування. Таким чином, обсяг досліджень, що спрямовуються на покращення ситуації в регіоні, поступово знижується та наближається до нуля. Навчальний процес без розвитку наукових досліджень дедалі більше відхиляється від реальності, що оточує студентів. Це може призвести до загальної психологічної пасивності та економічного скептицизму.

У процесі еволюції суспільної парадигми все більшого розвитку набуває концепція гуманізму, яка є безумовно позитивною, але тільки в умовах її правильного трактування. Обсяги інформації, яку засвоюють студенти, ні в

якому разі не повинні зменшуватися. Не повинні знижуватися й вимоги до них. Гуманізація вищої освіти передбачає передусім уведення нових технологій навчання та технічне спрощення отримання необхідної інформації (комп'ютеризація). Паралельно з цим, цілком доцільним є посилення співробітництва, партнерства студента і викладача.

Збільшення обсягів засвоєної інформації, формування етично та екологічно обґрунтованого світогляду людини, яка буде відчувати себе повноцінним громадянином внаслідок ввічливого ставлення до себе може призвести до радикальних змін на регіональному ринку праці. Йдеться про створення „активної пропозиції” робочої сили, яка буде спроможна панувати на ринку та впливати на розмір заробітної плати й умови праці. Економічно розвинутий світогляд буде здатний опосередковано створювати робочі місця та сприяти руху країни до економічного зростання.

Водночас викладач, усвідомлюючи себе одним із джерел формування економічного світогляду, не повинен перетворювати себе та свою навчальну дисципліну на „центр всесвіту” в очах студента. Він повинен заохочувати студента до навчального процесу взагалі, намагатись розширити його загальний кругозір, сприяти виникненню в нього прагнення до пізнання, як процесу.

Отже, в процесі реалізації навчальної та виховної функцій в умовах регіональної економіки вищі навчальні заклади повинні виконувати ще одну функцію – сприяти формуванню економічного світогляду. Серед умов його формування слід назвати засвоєння якомога більшого обсягу інформації, не тільки вузькоспеціалізованого напрямку, але й того, що стосується суспільного життя та перспектив його різнобічного розвитку. Не менш важливим є вміння використовувати отриману та оброблену інформацію, а також адаптувати її для ситуацій, що будуть спроможні не тільки сприяти підвищенню добробуту особистості, а й розвитку наукової та соціально-гуманістичної інфраструктури держави.